

Kerkük Türkmen Halk Şiirinde v, y Ağızları

Mustafa Ertekin

Phd Candidate International Burch University, Sarajevo/Bosnia and Herzegovina
ertekinmustafa@hotmail.com, ORCID: 0009-0005-5037-9631

Zeynel Polat

PhD, Tishk International University, Erbil/Irak
zeynel.polat@tiu.edu.iq, ORCID: 0009-0008-6519-4885

Doğan Yücel

Assist. Prof. Dr., Lecturer, Sarajevo/Bosnia and Herzegovina
dyucel58@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6240-8886

Öz

Aynı dilin konuşulduğu bir toplumda mahallelere varan söyleyiş farklılıkları görülebilmektedir. Irak'ta buna en iyi örnek Kerkük şehridir. Zamanla çevre köyleri de içine alan Kerkük şehrinde kelimelerin, ana dil olan Türkmence, örf ve adet anlayış farklılıklarından ve söyleyiş farkından kaynaklanan sebeplere bağlı olarak tekil ve çoğul 2. şahısların almış oldukları sahiplik (iyelik) ve ilgi ekleri yerine (v, y) kullanılmaktadır. Bazı durumlarda da şahıs ve zaman eki olarak basit fiil oluşumuna katkıda bulunur. Bunda sadece şahıs eki görevindedir (gelduv vs.). Bu kullanım şekilleri de dili v ile y ağız grubuna ayırmaktadır. Zamanla aynı ortamda yaşayan insanlar arasında kişisel alışkanlıklar neticesinde meydana gelen bu ses hadisesi yazıya geçmemiş, sadece söyleyişte kendi hayatını devam ettirmiştir. Manzum ve mensur eserlerin yazıya aktarılmadan dinleyene iletilmesinde v, y ağız grupları oldukça net hissedilmektedir. Bu bağlamda, Irak Türkmencesi üzerine yapılan çalışmalar gösterilmiş, v, y ağız özellikleri, halk şiiri horyatlardan örneklerle ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kerkük, v y Ağız Grupları, Sesbilim, Halk Şiiri, Horyat.

Dialects v and y in Turkmen Folk Poetry of Kirkuk

Summary

In a society where the same language is spoken, differences in pronunciation can be observed even at the neighborhood level. The best example of this in Iraq is the city of Kirkuk. Over time, in Kirkuk, which has also encompassed the surrounding villages, words in the native Turkmen language have evolved to use (v, y) instead of the possessive and relational suffixes for the singular and plural second persons, due to differences in customs, traditions, and pronunciation. In some cases, it also contributes to the formation of simple verbs by taking person and tense suffixes. In this case, it only functions as a person suffix (e.g., gelduv). These usage patterns divide the language into v and y dialect groups. This phonetic phenomenon, which arose as a result of personal habits among people living in the same environment, has not been written down; it has only continued its existence in pronunciation. The v and y dialect groups are quite clearly felt in the transmission of poetic and prose works to the listener without being written down. In this context, included in the paper examine Iraqi Turkmen and discuss dialectal features, including examples from folk poetry (horyat).

Keywords: Kirkuk, Dialect Groups, Phonology, Folk Poetry, Horyat.

Giriş

Bir metnin veya edebî bir yazının anlaşılır olması kadar okunması, yazılması ve konuşulması da büyük önem taşımaktadır. Irak'ta konuşulan Türkçenin yerini tayin ederken Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi Oğuz grubunda yer almaktadır. Batı Oğuzcada Osmanlı Türkçesi; Doğu Oğuzcada ise Azerbaycan Türkçesi yer almaktadır. Irak Türkmençesi de Doğu Oğuzcadaki Azerbaycan Türkçesinden ayrılıp daha güneye giden halkın kullandığı ağız grubu göz önünde tutulmalıdır. Görülen o ki, ağız hususiyetlerinin benzerliği yanında dil bilgisi benzerliği de oldukça aşikardır.

Batı Türkçesi; Osmanlı Türkçesi (Batı Oğuzca) ve Azeri Türkçesi (Doğu Oğuzca) olarak ikiye ayrılır. Bu iki saha arasındaki ayrılıklar hem konuşma dilinde, hem de yazı dilinde kendini gösterir. Irak Türklerinin konuştuğu ağız, Türkçenin Azeri (Doğu Oğuzca) sahası içine girmektedir. Bu saha, Doğu Anadolu, Azerbaycan, İran Azerbaycanı, Suriye Türkleri ve Irak Türklerinin yaşadığı bölgeleri kapsar. (Hürmüzlü, 2003, s. 15) Bu ağız, Arapça ve Farsçanın da tesiri altında kalmıştır. Yukarıdaki mezkûr yerleşim alanlarında v, y ağız farklılığı günümüzde kullanılmaya devam edilmektedir. Bu duruma örnek olarak daha çok Irak Türkmenleri halk şiirlerinden horyat ekseni etrafında çalışma şekillendirilmiştir.

Aslında Irak Türkçesinde hiçbir zaman v konsonantı kullanılmaz. Bunun yerine çift dudak konsonantı olan ve Arapçadan geçen (ڤ) İngilizcede (w) olarak telaffuz edilen harf kullanılır. (Hürmüzlü, 2003, s. 20). Araştırmada, yanlış anlamaya mahal vermemek için bu ses yine de v olarak kullanılmaya gayret edilmiştir. Kerkük ağzında uzun a (â), uzun e (ë) ve (ı) ile (i) arasında olan (i) telaffuz şekilleri yaygındır. Irak Türkmenleri arasında bölgesel olarak ağız farklılığı çevre dillerin vurgusu, tonlamasına bağlı olarak da değişiklik göstermektedir.

- 1) Türkmen Türkçesi (Kerkük yöresi) konuşma dilinde (ğ) kullanılmaz.
- 2) (á), bulanık (a) (ع):ázap çekmeğ, ázala, ávgat, ásman
- 3) (â), uzun (a): âyın on dördü kimin, âyı henëgí
- 4) (ë), uzun (e):ëzük, çëmçilemeğ
- 5) (ə) veya (é), kapalı (e): év uşax, éyyi, év tutmağ
- 6) (h), art damak (h)si(ح): hımmı, hıya aparmağ
- 7) (h) veya (x), art damak hırıltılı (h)si(خ): xaraba, xeberdar, xeste, xırs sâvıtmağ
- 8) (i), kısa (e) ile (ı-i) arası: semmíz, sêdír
- 9) (q), art damak (k)si (ق):qabırğa, qundağ, qânı ağır

10) (v), çift dudak (v)si (ɔ): vasvas, vatan, vi !viy!

İlgili Çalışmalar

Irak Türkmen ağızı üzerine yapılan çalışmaların nicelik bakımından pek geniş olduğu söylenemez. Öne çıkan Irak Türkmenleri ağız çalışmaları tarihî sıralamaya göre Buluç'un 1966'daki *Kerkük Horyat ve Manilerinde Başlıca Ağız Özellikleri* tebliği, Dakuklu'nun 1970 yılında tarih ve edebiyat ağırlıklı biçimde kaleme aldığı *Irak Türkmenleri* eseri, Buluç'un 1973'te vücuda getirdiği *Hanekin (Irak) Türk Ağızı Üzerine* isimli tebliği, Buluç'un 1973-1974 tarihli Belleten dergisinde neşredilen *Tellafer Türkçesi Üzerine* nam makalesi, Shahbaz'ın 1974'te yazdığı bitirme tezi *Kerkük Yöresi Ağzlarından Derlenmiş Sözler* sayılabilir. Bayatlı, 1979'da *Halk Şiirinde Irak Türkmen Ağızı Dil İncelemesi* adıyla doktora çalışması yapmıştır. Çoban ise 1979'da *Irak Türkmen Ağzları* adıyla bir diğer doktora tezinin sahibidir. Bayatlı'nın bir diğer eseri 1996'da Irak Türkmen Türkçesi adıyla yayınlanmıştır. Dil bilgisi ve sözlük çalışmalarının başında Hürmüzlü'nün (2003) *Kerkük Türkçesi Sözlüğü* önemli kaynaklar arasındadır.

Irak'ta Türkmen okullarında Türkiye Türkçesi okutulmakta; Türkmen televizyon programları ile basın yayın organları da (edebî dergiler ve eserler) yine Türkiye Türkçesi ile yayın-yayım hayatına devam etmektedir. Bu arada halk kendi ağız özelliklerinden de taviz vermemekte, Irak Türkmen ağızını mahalli farklarla olsa da kullanmaktadır.

Yöntem

Bu araştırmada daha çok ses bilgisi üzerinde yoğunlaşmıştır. Cümledeki görevleri bakımından kelimelere (İsim-Fiil-Sıfat-Zamir-Zarf-Edat-Bağlaç-Ünlem) ve noktalama işaretlerine değinilmemiştir. Çalışmada mani ve horyatlarda geçen kelimelerin etimolojik yapısının verildikten sonra fonetik ve morfolojik açıdan ele alınması, Irak Türkmen halkının yaşadığı coğrafyada işlerliği ve hususiyetlerinin belirtilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca horyat ve manilerin işlerlik gösterdiği ağız farklarına temas edilmesi amaçlanmıştır. Horyat metinlerinin mazmunu kolaylıkla anlaşıldığı için bunlarda nokta, virgül, istifham ve taaccüp gibi noktalama işaretlerine göre yazılmamış olmalarıdır (Terzibaşı, 1975, s. 293).

Araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. 5 Türkmen kaynak kişiyle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Bu kişilerden elde edilen halk şiiri örnekleri temelinde matbu eserler ve şahitliklerle çalışma teşkil edilmiştir. Nazari malumat mazmun horyat numuneleriyle misallendirilmiştir. Araştırma

sonucunda elde edilen sonuçlar üzerine genel yorumlar ve sonuçlar eklenmiştir. Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler 2013 yılında yapılmıştır.

Bulgu ve Yorumlar

Horyat ve manilerde bölgesel ağız özelliklerinin yanında kullanılan alfabenin önemi de oldukça büyüktür. Türkmen ağzının genel itibarıyla bir bütünlük ifade ettiği doğrudur ama şehir, köy kasaba hatta aynı şehir içinde mahalleler arasında söyleyiş farklılığına da rastlanılmaktadır. Kerkük'te Hassa nehrinin sağ ve solu arasında ağız farkı bulunmaktadır. Bunun sebebi olarak, göçlerin ve yerleşimin 7. yüzyıldan başlayıp 11. yüzyıla kadar sürmesidir gösterilebilir. Ayrıca çevre halkların ağız ve ses etkisi altına da girdikleri etkilenilen kelimelerden görülmektedir. Ana hatlarıyla Kerkük ağzı, tekil ve çoğul 2. şahısların almış oldukları sahiplik ve ilgi eklerine bakarak v ile y grubuna ayrılabilir (Shahbaz, 1974; Çoban, 1979).

Kerkük ağzı v, y olsa da Oğuz Türkçesinin bir koludur. Buna dayanarak Terzibaşı "Bizim Türkmen lehçesi, Türkiye Türklerine oranla Azeri Türkçesine daha yakındır. Belki de onlar ikiz kardeş olmuşlar. Uzun süre çeşitli sebeplerden ayrı ayrı gelişmelerine rağmen aralarında önemli farklar meydana çıkmamıştır" (1962, s. 26) demektedir. Görülen o ki, bu dil ağzlarıyla beraber günümüze kadar Osmanlıca yazı dilini kullansalar da konuşma dili hala Oğuz Türkçesi olarak hayatını devam ettirmektedir. Saatçi de Kerkük Türkmen dili için "Bu dilin, konuşma dilini ve folklorunu Azeri Türkçesi temsil eder" (1984, s. 14). demiştir. Şifahi halk edebiyatı ürünü olan horyat halk şiirlerinde bu ses hadisesine çok sık rastlanılmaktadır. Horyatlarda geçen x sesi *h*; q sesi de *k* olarak Türkiye Türkçesinde karşılık bulmaktadır. Horyatlar, 7'li hece ölçüsünde ve 4 mısralıdır. 1. 2. ve 4. mısralar kafiyeye uyarken, 3. mısra ise serbesttir.

"Mende onın
Nesi var mende onın
Çox emekler çexmişem
Uğruca mende onın" (Terzibaşı, 1991, s. 365).

Irak Türkmenlerinin edebiyat hayatımıza kazandırdığı horyat şiir türünde atasözlerine de rastlanır. Horyat şeklini alabilmesi için eklemeler gerekmektedir. Türkmen halkı atasözlerine eklemeler yaparak bu türü de şiirlerine kazandırmışlardır. Atasözlerinin halkın bir tercihi neticesiyle mısra ilave edilmek suretiyle şiir parçaları haline gelebileceği ihtimali de gözardı edilmemelidir (Akkoyunlu, 2002, s. 625-632).

“Gelir bele
Yar bize gelir bele
Delliyden yola çıxma
Başına gelir bele” (Bayatlı, 2016, s. 54).

“Böyük eder
İş işi böyük eder
Deveçiyden oturan
Qapsını böyük eder” (Bayatlı, 2016, s. 54).

Kerbela vak’asında Ehl-i Beytekilerin ve Hz. Hüseyin’in şehit edilmeleri manzum, mensur-nazım, nesir şeklinde horyat ve diğer türlere de işlenmiştir Bunlardan biri de;

“ İstiysen su sen aşğar
Sıcağa dözen aşğar
Golları yazda galsa
Ganiydan yazan aşğar” (İmamlı, 2012, s. 101) şeklindedir.

“Gurban aşğar aduva
Bes su düşür yaduva
Kerbela sahrasında
Hasret suyun daduva” (İmamlı, 2012, s. 101).

*Yamandı oxu Kerkük
Derindi koxu Kerkük
Her gül qoxladım
Vermuri qoxuv Kerkük (K1)*

“Su çağırdı
Su sızar suç ağırdı
Boynuya alma suçu
Yüklenme suç ağırdı

Bu bazar ne bazardı
Hepsi gamnen azardı
Şax olsav sultan olsav
Akibetiv mezardı”, Adnan Neccar (Küzeci, 2005, s. 255).

v Ağız Grubu

Klasik Kerkük ağız özelliğidir. Kerkük ile beraber en yaygın Erbil, Dakuk, Karahan, Kızrabat, Hanekin, Şahraban, Mendeli, Bedre şehirlerinde yaşayan Türkmenlerin ağızlarında görülmektedir. Kıpçakçadan günümüze kadar gelen v ağız hususiyetine Afganistan’da yaşayan Afşar ağzında ve Azerbaycan’ın Quba şehrinin daha kuzeyinde yaşayan Azerilerde de rastlanmaktadır (K2). y grubuna göre v grubu daha işlektir. Horyatlar incelendiğinde bu ses grubu daha yoğun örnek barındırmaktadır. Aşağıda v ekinin iyelik görevi yüklendiği görülmektedir.

Gévliv: (gevil +i+v): Senin kalbin : kalp + i + n, Senin gönlün : gönül + ü +n :
Eliviz: (el+i+v+iz): Eliniz : el + i + niz
Gördüv: (gör-dü-v): Gör - dü - n
Baxsavız: (bax-sa-v-iz): Bak – sa – n - iz
Yaduva: (yad-uv-a): yad-ın-a (hatırına)

“Kula döndüm
Ağaydım qula döndüm
Aşkıvdan yana yana
Bir avuç küle döndüm” (Fuad Terzi)

“Görse benim
Kuş konar görse benim
Gel özüv yolu görset
Yoxdu yol görседenim”, Habib Kasap (Küzeci, 2005, s. 258).

“Kav zamanı
Kalmadı kav zamanı

Dost ise v yardım eyle

Düşmüşem kavza meni” (Yaralı, 2008, s. 30).

Kavza- bu fiil, kavramak, korumak, tutmak, tehlike anında veya zor gününde yardım etmek anlamında kullanılmaktadır. Kavramak, sıkı sıkı tutmak demektir.

“Qannan (kan ile) su var

Bir qabta qannan su var

Şehit ol yurt oğriça (uğruna)

Toprağuv qannan suvar (sular)”, Muhyeddin Ömer Kahveci (K3)

Adaxlıvam (nişanlım, sözlüm) adıva

Hiç düşmirem yadıva (yadına)

Her yadıva düşendem

Hak yétsin imdadıv(n)a, Anonim (K2)

Yarım alma

Yarım gül yarım alma

Alırsav al bı canı

Yazuxtı yarım alma, Kerkük cinaslı anonim horyatı (K2)

Men de yétim

Sen yétim men de yétim

Sen yéttiğiv mirada

İstirem men de yétim, Kerkük cinaslı anonim horyatı (K4)

Hak eşinde

Hayatım Hak elinde

Ne eksev o biçilir

Terazi Hak elinde (K4)

y Ağzı

Tel estirme

Zilfiy tel tel estirme

Koy derdim diyim sana

Meni çox telestirme (acele ettirme), Anonim horyat örneği

Yahudılar

Kuşlarıy Ya Hu dılar

Bir güne men düşmüşem

Düşmesin Yahudılar (Anonim horyat örneği)

Xaraba damnan

Sakın xaraba damnan

Yahudıydan yola düş

Düşme xarab adamnan

Yahudi-y-den, *Yahudiyle* ile edatı ile kelime sonundaki *i* arasındaki yardımcı ses vazifesi gören *y* sesi ağza bu şekilde geçmiştir.

Badem yar

Doldur içim badem yar

Ağzıy bal diliy kaymağ

Dudağlarıy badam yar, Samet Debbağ (K5)

Mişki sene uymırı

Gözim sene doymırı

İsterem gelim size

Zalım babay qoymırı, Anonim horyat örneği (K4)

Uymırı, uymuyor veya yakışmıyor anlamına gelmektedir. Şimdiki zaman ekinin Kerkük Türkmenlerinde nasıl *-ırı, -iri* vasıtasıyla yapıldığından bahsetmiştik. Bu ek önünde ister dar kalın (I,u), dar ince (iü); isterse de düz geniş a e, dar yuvarlak (o ö) olsun tek kullanım şekli ile karşılaştık. O da *-ırı, -iri* dir. *Geliri* geliyor, *baxırı* bakıyor, *görmiri* görmüyor, *Qoymırı* koymuyor yahut izin vermiyor demektir.

Babayın himmetine

Çıxaram kümmetine

Seni mene versiler

Peyğember xürmetine (Terzibaşı, 1991, s. 445).

Bu ağızda dikkat çeken ve yukarıda da bahsedildiği gibi yer yer mahalle arasında da Türkmen Türkçesine ait ağız farklılığının örneği mevcuttur (K2). En başta *v* ağızında yer alan, Kekrük'te Hassa Nehri'nin sol yerleşim yerlerinde (Batı) yaşayan Türkmenler, yani Tisin Mahallesi'nin kullanmış olduğu ağız, ne tuhaf ki, *y* ağızındandır. Bunun yanında Beşir köyü, Bayat köyleri, Bastamlı, Abbud, Zengili, Biravçı, Çardaxlı, Kögüz, Hasadarlı, Yengice, Karanaz, Eski Musul çevresindeki Türkmen yerleşim yerleri, Altinköprü, Tuzxurmatu, Tazexurmatu, Kifri, İmam Zeynelabdin gibi yerleşim yerleri bu ağız özelliğini göstermektedir. *y* ağız özelliğini mezhep farklılığı ne kadar etkilemiştir bilinmez ama Ehl-i Beyt (Şii) Türkmenlerin kullandığı ağızda bu özellik oldukça net kendini göstermektedir. Ayrıca bu gruba Türkiye'de Şanlıurfa ağızı en yakın ağızdır.

Bacıy xardadı?: bacı + y : bacın (“y” : 2. tekil şahıs iyelik eki)

Bacıyız: bacı + y + ız : bacınız (“y+ız” 2. çoğul şahıs iyelik eki)

Aldıy: al – dı - y) : aldın (“-dı –y” di’li geçmiş zaman, 2. tekil şahıs eki)

Seniy: sen + i + y : senin (“-i+y” işaret, 2. tekil şahıs iyelik eki)

Siziy: siz +i + y : sizin (“-i+y” işaret, 2. çoğul şahıs iyelik eki)

Başta Kerkük olmak üzere Musul'un ilçesi Tellafer'den daha aşağılarda Kerkük vilayetini de içine alıp, Mendeli kasabasına kadar olan coğrafyada yaşayan Türkmenlerin ağız hususiyetleri çok farklılık göstermektedir. Bu fark, Kerkük şehrinde mahalleler arasında dahi görülmektedir. Tisin Mahallesi ile Musalla Mahallesi yakın mahalleler olsa da kullanılan vokal ve konsonant farkı dikkatleri celbetmektedir. Irak Türkmenleri arasında ağız farklılığının en belirginini *v* konuşma grubunda olanlar ile *y* konuşma grubunda olanlar olmak üzere iki grupta toplanabilir. Halk arasında her ne kadar *v* ve *y* ağız grubuna ayrılrsa da çağdaş manada Türkçe eğitim gören Irak Türkmenleri, Çağdaş Türkiye Türkçesini yazı dili olarak kullanmaya gayret etmektedirler.

-v şeklinde

2. tekil şahıs iyelik -v

2. çoğul şahıs iyelik -vuz, -vüz

-y şeklinde

2. tekil şahıs iyelik -y

2. çoğul şahıs iyelik -yız, -yiz, -yuz, -yüz karakteristik yapısı ile karşılaşılmaktadır. Konuşmada mevcut olan bu farka değinen Shahbaz, *Kerkük ve Yöresi Ağzlarından Derlenmiş Sözler* konulu bitirme tezinde, bol örnekler verirken bu ekin -v şeklinin Tebriz (Ergin, 1971, s. 1633), -y şeklinin ise Urfa ağzına (1975, s. VII) paralellik gösterdiği meselesi üzerinde durmuşlardır.

Irak Türkmen dil bilgisini ele alırken tarihi ve sosyal ilişkilerin araştırmacılara kolaylık sağladığı bir gerçektir. Daha hicretin ilk yıllarında Azerbaycan Türkleri, Tebriz Sultaniye'den geçip, Kerkük yöresine yerleştiği (Shahbaz, 1975, s. VI) bilinmektedir. Bu nedenle ağız çalışması yapacak araştırmacıların, Irak Türkmenleri arasında konuşulan Türkmenceyi -v grubu ile -y grubu gibi iki ana hat üzerinden ele alması gerekmektedir. İncelemeler şu yerleşim yerlerinde yapılması neticesinde daha sağlam sonuçlar elde edilir: -v grubu için Kerkük, Erbil, Dakuk, Hanekin, Mendeli; -y grubu için de Tellafer, Altunköprü, Tisin, Beşir, Tazehurmatu, Tuzhurmatu, İmam Zeynelabdin, Kifri, Karatepe, Bayat (Shahbaz, 1975, s. VIII). Tisin, Kerkük yakınlarında eski bir köy durumundayken günümüzde Kerkük'ün içinde kalan ve Türkmen nüfusunun çok olduğu bir mahalle durumundadır.

Alma yardım

Pıçağdan alma yardım

Dilensev kapı kapı

Yad elde alma yardım (Sarıkaya, 2006, s. 150).

Badem yar

Doldur içim badem yar

Ağzıy bal diliy kaymağ

Dudağlarıy badam yar, Samet Debbağ (K5)

Bu bazar ne bazardı

Hepsi gamnen azardı

Şax olsav sultan olsav

Akibetiv mezardı (K12)

Sonuç ve Tartışmalar

Bu çalışma sonucunda halk şiiri türlerinden horyatlar temelinde Iraktaki Türkmenlerin v ile y ağızları arasında farklar ortaya konulmuştur. Hangi yörede hangi ağzın kullanılmasında çevredeki diğer iki mühim dil olan Arapça ile Farsçanın tesiri önemlidir. Bu iki Türkmen ağzının fonetik açıdan diğer Oğuz grubu Türkçeleriyle benzerlikleri ve farklılıkları da anılan ağız hususiyetleri çerçevesinde örnekler eşliğinde daha anlaşılır hale getirilmiştir.

Irak Türkmenleri uzun zaman Arap alfabesiyle, Osmanlı Türkçesi imlâ kaidelerini kullanmışlardır. Son dönemde çıkan yazılarda ve okullardaki Türkçe eğitimde Osmanlı imlâ kaidelerinden vazgeçilmiştir. Yazılar Arap alfabeli ve Latin alfabeli olsa da Çağdaş Türkiye Türkçesi dil bilgisi, imlâ ve noktalama kural ve kaidesi işlerlik kazanmıştır. Bölgede bulunan çevre dillerden de (Arapça ve Farsça) etkilenme söz konusu olup, Irak Türkmen Türkçesi ile şu anda kullanılan Türkiye Türkçesi arasında bazı telaffuz farklılıkları doğal birer dil hadiseleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

- Akkoyunlu, Z. (2022). *Irak Türk Edebiyatı*. İçinde Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, (ss. 20/ 625-632).
- Bayatlı, H. K. (1979). *Halk Şiirinde Irak Türkmen Ağzı Dil İncelemesi*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi], İstanbul Üniversitesi.
- Bayatlı, H. K. (1996). *Irak Türkmen Türkçesi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bayatlı, N. Y. (2016). *Irak Türkmen Halk Edebiyatı Üzerine İncelemeler*. Türkmen Kardeşlik Ocağı Genel Merkez Yayınları.
- Buluç, S. (1966). *Kerkük Horyat ve Manilerinde Başlıca Ağız Özellikleri*. İçinde 11. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler.
- Buluç, S. (1973). *Hanekin (Irak) Türk Ağzı Üzerine*. İçinde 1. Milletlerarası Türkoloji Kongresi.
- Buluç, S. (1973-1974). Tellafer Türkçesi Üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 49-57.
- Buluç, S. (1975-1976). Kerkük Ağzına Göre Arzu İle Kamber Masalı. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 203-238.
- Çoban, H. H. (1979). *Irak Türkmen Ağzıları*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi], İstanbul Üniversitesi.
- Dakuklu, İ. (1970). *Irak Türkmenleri Dilleri, Tarihleri ve Edebiyatları*. Gamgin Kitabevi.

- Ergin, M. (1971). Azeri Türkçesi. İÜEFYayınları, No: 1633.
- Hürmüzlü, H. (2003). Kerkük Türkçesi Sözlüğü. Kerkük Vakfı Yayınları.
- İmamhı, A. İ. (2012). *Hak Sevgisi Ehl-i Beyt Vergisi*. Fuzulî Matbaası.
- Küzeci, Ş. (2005). *Türkmeneli Edebiyatı Körfez Savaşı Sonrası (1991-2003)*. DGTYB Yayınları.
- Saatçi, S. (1984). *Kerkük Çocuk Folkloru*. Fuzuli Yayınları.
- Sarıkaya, K. (2006). *Irak Türkmen Edebiyatında Hoyratlar*. Irak Türkmen Cephesi Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- Shahbaz, H. (1974). *Kerkük Yöresi Ağzlarından Derlenmiş Sözler*. [Yayınlanmamış Lisans Tezi], Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.
- Shahbaz, H. (1975). *Kerkük Ağzı*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi], İstanbul Üniversitesi.
- Terzibaşı, A. (1962). Yazı Dili Konuşma Dili. *Kardaşlık Dergisi*, 4, 26-27.
- Terzibaşı, A. (1975). *Kerkük Hoyratları ve Manileri*. (1. ve 2. cilt), Ötüken Yayınları.
- Terzibaşı, A. (1991). *Kerkük Havaları*. (2. cilt), Zaman Yayınevi.
- Yaralı, B. (2008). *Erbil'den Bir Seda*. Matbuat Erbaha.

Kaynak Kişiler

- K1 Mustafa BAYRAKTAR, Kerkük Üniversitesi, eğitim Fak. Türkçe Öğretmenliği Böl. mezunu, Kerkük Sürekli Eğitim Merkezi Müd. Türkmeneli Öğrenci ve Gençler Birliği Başkan yardımcısı, Yaş 25, Yaşadığı Yer: KERKÜK
- K2 Dr. Hussen SHAHBAZ, Kerkük Üniv. Eğt. Fak. Türk dili Böl. Bşk, Yaş: 67
Yaşadığı Yer: KERKÜK
- K3 Burhan YARALI, horyat ustası, yazar, Yaş: 66, Yaşadığı Yer: ALMANYA (Kış aylarında ERBİL)
- K4 Ata TERZİBAŞI, Irak Türkmenlerinin Horyat, Mani ve diğer edebî sahâlarının duyurulmasını, tasnifini başarıyla sağlayan Avukat, Edebiyatçı-Yazar Yaş: 89, Yaşadığı Yer: KERKÜK
- K5 Talip BAYRAKTAR, Kerküklü horyat ustalarından, Yaşadığı Yer: KERKÜK